

SB09 - Wegh der Weegen / Soesterberg

Beschrijving

Terwijl de kern Soest zijn oorsprong dankt aan een bijzondere landschappelijke ligging met voor landbouw ideale omstandigheden, is dit bij de Wegh der Weegen en de kern Soesterberg vrijwel tegenovergesteld. Middels de aanleg van de kaarsrechte groen ingerichte Amersfoortseweg met erlangs een lint van buitenplaatsen werd hier in de zeventiende eeuw getracht woeste heidegrond te ontginnen en te transformeren tot een waardevol landschap. In feite betrof het een vroege vorm van projectontwikkeling middels een publiek-private samenwerking.

De Wegh der Weegen was een weg ontworpen door Jacob van Campen als monumentale kaarsrechte weg van 11 kilometer langs en 60 meter breed, volgens het classicistische ideaal van die tijd. Van oorsprong was de weg ingericht met drie bomenrijen (eiken) aan weerszijden. De weg was verdeeld in vakken. In ieder vak zou één buitenplaats komen met hoofdhuis, bijgebouwen en veel groen. Tussen de vakken waren paden (veegangen) aangelegd die leidden naar het heide gebied achter de buitenplaatsen. De kavelgrenzen moesten ingericht worden als wallen met daarop hakhout. Niet alle vakken kregen een buitenplaats. Veel vakken werden niet ontwikkeld en werden bospercelen.

In de 19^e eeuw kreeg de weg de status als rijksweg. De bestrating en profilering van de weg wijzigde hierdoor. Ook veranderde het idee over de inrichting van het landschap. De romantische Engelse landschapsstijl kwam in de mode. Kronkelende paden en verrassende doorkijkjes waren hierin het uitgangspunt, Het tegenovergestelde van de rechte geometrische opzet van het classicisme.

(Ruimtelijke) karakteristieken / analyse

- Historische opzet van de Wegh der Weegen met een monumentaal karakter volgens classicistische ideeën, bestaande uit een kaarsrecht tracé van 60 meter breed met erlangs aan weerszijden drie rijen eiken.
- De gelijke bouwpercelen van 376 meter breed en half zo diep, waardoor een ritmische opdeling van vakken langs de weg ontstond. De vakken werden omzoomd door wallen met daarop hakhout.
- De opzet van de indeling van de percelen waar een buitenplaats moet komen bestaand uit één hoofdhuis met bouwgebouwen op een verder groen perceel veelal bestaande uit een tuin en een bosperceel.
- De tussen de vakken geplande paden/ veegangen naar de achterliggende heidegebieden, de zogenaamde sorties.
- Vroege vorm van projectontwikkeling middels publiek-private samenwerking om woeste heidegrond te ontginnen en te transformeren tot waardevol landschap.
- De enkele gerealiseerde buitenplaatsen langs de Wegh der Weegen in de zeventiende eeuw.
- De later gerealiseerde villa's / landhuizen, onderdelen van defensie en instellingen, vakantiekolonies, kloosters, gestichten en tehuizen in de negentiende en twintigste eeuw.
- De diversiteit in tuinontwerpen bij de bebouwing, zoals de Engelse landschapsstijl, classicistische en rationalistische ontwerpen.
- De niet tot buitenplaats ontwikkelde percelen die bospercelen zijn geworden.
- Komst vliegbasis in de twintigste eeuw van groot belang voor de stedenbouwkundige en cultuurhistorische ontwikkeling van de Wegh der Weegen / Soesterberg.
- Ontstaan Soesterberg op kruispunt historische postweg en Wegh der Weegen.
- Afleesbaarheid historische tracés Wegh der Weegen (Rademakerstraat-Banningstraat) en sorties (Sterrenbergweg-Versteeghlaan-Professor Lorentzlaan en Veldmaarschalk Montgomeryweg-Kampweg), ontwikkeling lintbebouwing.
- Aanwezigheid kerk op kruising Rademakerstraat (Wegh der Weegen) en Kerklaan.
- Ontwikkeling lintbebouwing (schaalverkleining in de verkaveling) langs de Wegh der Weegen tussen Soesterberg en Amersfoort in de twintigste eeuw, veel vakken herverkaveld ten behoeve van villabebouwing, woonbuurten of bedrijfsbebouwing.
- Naoorlogse, rationale / orthogonale stedenbouwkundige ontwikkeling Soesterberg op basis van zeventiende-eeuwse vakkenstructuur, kenmerkende lange assen.

- Aanwezigheid Amerikaanse wijk ten behoeve van Amerikaanse militairen en hun gezinnen, stedenbouwkundige structuur en architectonische opzet en uitwerking van de woningen geheel afgestemd op de Amerikaanse manier van leven.
- Door omlegging Amersfoortseweg rondom Soesterberg, verdieping tracé ter plaatse van omlegging, komst ecoduct Boele Staal, variaties in wegprofiel en beplanting, grote diversiteit aan bebouwings- en ontsluitingstypologieën en verschillen in straatmeubilair eenduidig beeld en karakter als kaarsrechte, overzichtelijke verbinding Wegh der Weegen vermindert.
- Veel sorties in de loop der tijd verdwenen, versmald, verbreed, verlegd of van functie veranderd (toegangsweg, ontsluitingsweg).

Waardering

Diverse historici plaatsen de aanleg van de Amersfoortseweg in een traditie van projecten als de drooglegging van de Beemster en de stadsuitleg van Amsterdam. Hoewel de opzet grotendeels mislukte, was de lineaire structuur en orthogonale ordening in 'vakken' zeer bepalend voor de ontwikkeling van het gebied en van de kern Soesterberg en heeft daarom in zijn geheel zeer hoge cultuurhistorische waarde voor de gemeente Soest en de regio, mogelijk zelf op nationaal niveau.

Zeer hoge cultuurhistorische waarden

- Belang van de opzet van de Wegh der Weegen met vakkenstructuur en sorties voor de (stedenbouwkundige) ontwikkeling van Soesterberg.
- Historische stedenbouwkundige / landschappelijke opzet Wegh der Weegen als kaarsrecht, breed en groen tracé.
- De vakken langs de weg van gelijke grootte (376 meter breed en half zo diep), van oorsprong omzoomd met wallen en hakhout.
- De paden/ veegangen die tussen de vakken, de zogenaamde sorties, inclusief beplanting.
- De niet ontwikkelde percelen die bospercelen zijn geworden.
- Nog aanwezige buitenplaatsen, villabebouwing en landhuizen bestaande uit één hoofdgebouw en bijgebouwen, inclusief tuinen, tuinontwerp en eventueel nog aanwezigheid van een (restant van een) bosperceel.
- Gebouwen als onderdelen van defensie, instellingen, vakantiekolonies, kloosters, gestichten en tehuizen uit de negentiende en twintigste eeuw.
- Belang van de militaire geschiedenis (onderdelen defensie en vliegbasis) voor de ontwikkeling van de Wegh der Weegen / Soesterberg.
- Stedenbouwkundige en architectonische opzet Amerikaanse wijk.

Hoge cultuurhistorische waarden

- Aanwezigheid historische lintbebouwing Wegh der Weegen (Rademakerstraat-Banningstraat) en sorties (Sterrenbergweg-Versteeghlaan-Professor Lorentzlaan en Veldmaarschalk Montgomeryweg-Kampweg).
- Afleesbaarheid Kerklaan, aanwezigheid kerk.
- Afleesbare relatie tussen de Wegh der Weegen en het aanliggende militaire erfgoed.

Positieve cultuurhistorische waarden

- Lintbebouwing van kleinschalige woonbebouwing en instellingen in de vakken tussen Soesterberg en Amersfoort.

Ten opzichte van de MIP-inventarisatie met vooroorlogse beeldondersteunende, beeldbepalende en monumentale panden langs de Wegh der Weegen en in de kern Soesterberg zijn bij dit cultuurhistorisch onderzoek enkele hiaten aan het licht gekomen, onder meer door voortschrijdend inzicht. De volgende objecten / ensembles uit de periode tot 1940 zijn op zijn minst beeldondersteunend:

- Voormalig opvanghuis voor weeskinderen, Banningstraat 7-9 (1886).
- Haagsche Koloniehuis De Stompert / Hemalie (1910), Amersfoortsestraat 65.
- Landhuis (omstreeks 1930), Amersfoortsestraat 45.

- Kinderherstellingsoord Kinabu (1931), Amersfoortsestraat 123.
- Landhuis Klein Sterrenberg (1934), Amersfoortsestraat 1.

Aanvullend zijn benoemd een aantal reeds aangewezen monumenten langs de Wegh der Weegen en in de kern Soesterberg tien objecten / ensembles van na 1940 die op zijn minst als beeldondersteunend zijn te karakteriseren. Vanwege hun stedenbouwkundige / architectonische kwaliteiten en / of omdat ze kenmerkend zijn voor (de ontwikkeling van) de Wegh der Weegen en / of Soesterberg verdienen ze enige vorm van bescherming.

Op de kaart zijn alle reeds aangewezen monumenten, beschermde dorpsgezichten en het beeldbepalende en beeldondersteunende erfgoed uit de MIP-inventarisatie aangegeven, maar ook in dit onderzoek gevonden hiaten uit de vooroorlogse periode en in dit onderzoek bepaald waardevol erfgoed van na 1940.

Landschap / stedenbouw

- zeer hoge cultuurhistorische waarde
 (beschermd dorpsgezicht of belangrijke
 stedenbouwkundige / landschappelijke
 structuur)

- hoge cultuurhistorische waarde
 (beeldbepalend gebied)

- positieve cultuurhistorische waarde
 (beeldondersteunend gebied)

- basiswaarde
 (algemene kwaliteiten / karakteristieke
 gebied)

Bouwkunst / architectuur

- zeer hoge cultuurhistorische waarde
 (monument of potentieel monument)

- hoge cultuurhistorische waarde
 (beeldbepalend gebouw / ensemble)

- positieve cultuurhistorische waarde
 (beeldondersteunend gebouw /
 ensemble)

Waarderingskaart Wegh der Weegen en kern Soesterberg (Gemeente Soest, bewerkt).